

การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง: ทางเลือกใหม่ของกระบวนการสอบสวน สู่การแก้ปัญหการจับกุมแพะจากความจริงจำเท็จของประจักษ์พยาน Interview to Find Out The Truth: A New Approach of The Investigative Process to Solving The Scapegoat from False Memories of Eyewitnesses

มัชฌิมา ร่มรุกข์

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Matchima Romruk

Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Received March 4, 2022 | Revised June 24, 2022 | Accepted June 28, 2022

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันประเทศไทยใช้แนวทางการสอบสวนเพื่อคลี่คลายคดีโดยใช้วิธีการสอบปากคำที่ถูกออกแบบการสอบสวนมาเพื่อกดดันให้ผู้ต้องสงสัยรับสารภาพผิด และอาจขึ้นนำข้อมูลผิดพลาดหรือสร้างความทรงจำเท็จให้กับพยาน แต่เมื่อไม่นานมานี้ประเทศนอร์เวย์ได้นำเสนอวิธีการสอบสวนรูปแบบใหม่เรียกว่า “การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงรูปแบบการสอบสวนจาก “การสอบปากคำ” ไปสู่การรวบรวมพยานหลักฐานตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จากงานวิจัยของ National Institute of Justice (2011) ประเทศสหรัฐอเมริกา เปิดเผยว่า คำให้การของพยานที่ผิดพลาดและการชี้ตัวผู้ต้องหาผิดคนเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการตัดสินลงโทษผู้บริสุทธิ์มากกว่าสาเหตุอื่น การสอบปากคำสามารถส่งผลกระทบต่อความทรงจำของพยานได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การสอบปากคำโดยใช้คำถามนำซึ่งปรากฏข้อมูลสำคัญที่พยานไม่ทราบมาก่อน เป็นต้น หากข้อมูลจากพยานมีความผิดพลาด ผลกรรมจึงไปตกอยู่กับ “แพะ” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการสอบสวนกระแสหลักที่ใช้ในการสอบสวนในปัจจุบันอาจสร้างความผิดพลาดได้อย่างไม่คาดคิด ความผิดพลาดเหล่านี้ส่งผลเชิงลบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมอย่างใหญ่หลวง การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงจึงเป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ไขปัญหาเรื่องการจับกุมแพะอันมีสาเหตุจากความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรมมาอย่างยาวนาน

คำสำคัญ: การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง, การสอบปากคำ, ความทรงจำเท็จ, แพะ

Abstract

Currently, Thailand uses an investigative approach to solve cases through the principle of interrogation which presses suspects to plead guilty and may lead to misinformation or create false memories for eyewitnesses. However, Norway has launched

a new Investigative Method known as "Investigative Interview" that aims to improve the investigative paradigm from an "Interrogation" to the collection of evidence based on the facts. Moreover, the National Institute of Justice has revealed that false witness testimony and the misidentification of the accused are the leading causes of convictions for innocent people more than any other cause. It can be seen that interrogation can directly and indirectly affect a witness's memory. For example, when investigating the witness by using leading questions that may include important information in the questions. Information obtained from eyewitnesses is important evidence in the arrest of the perpetrators. On the contrary, if the information from the witness is wrong, then the bad effect will happen to the scapegoat. These mistakes have a huge negative effect on the credibility of the justice system. Therefore, the "Investigative Interview" approach is a new alternative to solving the problem of scapegoating caused by the failure of the justice system.

Keywords: Investigative Interview, Interrogation, False Memory, Scapegoat

บทนำ

การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง (Investigative interview) ถูกนำมาใช้ในสหราชอาณาจักรในช่วงต้นทศวรรษ 1990 เป็นครั้งแรก วัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงในการสัมภาษณ์ของตำรวจจากแนวทางการสอบปากคำ (Interrogation) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อกดดันและบีบบังคับให้ผู้ต้องสงสัยรับสารภาพผิดและอาจขึ้นข้อมูลที่ผิดพลาดหรือสร้างความทรงจำเท็จให้กับผู้เสียหายรวมถึงพยานผู้เห็นเหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การรวบรวมหลักฐานตามเนื้อผ้าหรือตามความเป็นจริงที่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ ดังนั้น การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงจึงมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการสอบสวนกระแสหลัก (Fahsing และ Kvanvig, 2018) ต่อมาในปี ค.ศ. 2001 กรมตำรวจประเทศนอร์เวย์ และศูนย์สิทธิมนุษยชนแห่งนอร์เวย์ ที่ University of Oslo ได้ร่วมมือกันพัฒนาวิธีการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาความจริง โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง (Investigative interview) เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ไขปัญหาเรื่องการจับกุมผู้บริสุทธิ์อันมีสาเหตุมาจากความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรม

ในปี ค.ศ. 2011 สิบปีหลังจากที่ประเทศนอร์เวย์มีการใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง ขณะนั้นประเทศได้เกิดเหตุการณ์ระเบิดขนาดใหญ่หน้าอาคารรัฐบาลในออสโล โศกนาฏกรรมครั้งใหญ่นี้เกิดขึ้นจากกลุ่มหัวรุนแรงฝ่ายขวา ซึ่งปลอมตัวเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้สังหารหมู่ประชาชนในเมืองหลวงของประเทศนอร์เวย์ และลุกลามไปถึงเกาะ Utøya แม้ว่าคนส่วนใหญ่บนเกาะจะหลบหนีได้ด้วยการหลบซ่อนหรือว่ายน้ำไปยังแผ่นดินใหญ่ แต่มีผู้ถูกยิงเสียชีวิตบนเกาะอีก 77 ราย ผู้ต้องสงสัยถูกจับในที่เกิดเหตุในเวลาต่อมาหลังจากเกิดเหตุในเวลาไม่นาน (Ray, 2022) เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเริ่มต้น การสอบสวน ผู้ต้องสงสัย และหลังจากที่อธิบายสิทธิทางกฎหมายแล้ว ผู้ต้องสงสัยฉวยโอกาสจากสถานการณ์ดังกล่าวโดยการแถลงการณ์ข่มขู่ทางโทรทัศน์เพื่อเพิ่มความหวาดกลัวว่า “สิ่งที่คุณเห็นในวันนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นระเบิดลูกต่อไปจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้” หลังจากนี้เสียงข่มขู่จบลง ประเทศตกอยู่ในภาวะหวาดกลัวและต้องหาทางรับมืออย่างเร่งด่วน

ในส่วนของการเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ควบคุมผู้ต้องสงสัยต้องดำเนินการหาพยานหลักฐานต่อไป ดังนั้น วิธีการที่ค่อนข้างใหม่อย่างการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง กำลังเผชิญหน้ากับบททดสอบที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำเทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงมาใช้ในการเก็บข้อมูลในคดีดังกล่าว ผลปรากฏว่าผู้ต้องสงสัยและพยานผู้รอดชีวิตกลับให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้สัมภาษณ์ได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อหาความจริงอย่างรอบคอบและบรรลุวัตถุประสงค์ของการสอบสวนโดยปราศจากการบังคับ ชูเชิญ หรือทรมานผู้ต้องสงสัยแต่อย่างใด

จากตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วิธีการสอบสวนแนวใหม่สามารถใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง วิธีการนี้จึงเป็นทางเลือกที่สามารถประยุกต์ใช้ในการสอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่กี่ปีต่อมา การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงมีการเผยแพร่และเป็นที่ยอมรับในหลายประเทศ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของวิธีการดังกล่าวออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาการจับกุมผู้บริสุทธิ์มาลงโทษ ซึ่งมีสาเหตุหลักจากความทรงจำเท็จหรือความทรงจำที่ผิดพลาดของพยานอันมีสาเหตุจากการขึ้นข้อมูลหรือจากการถามคำถามนำของการสอบปากคำของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การสอบปากคำ (Interrogation) (Fahsing & Kvanvig, 2018) และการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง (Investigative interview) (Meissner, 2021) มีวัตถุประสงค์และใช้กลยุทธ์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในส่วนของการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงนั้นเป็นการสนทนาระหว่างสองฝ่ายขึ้นไปเพื่อรวบรวมข้อมูล การสอบสวนแนวใหม่เป็นการพูดคุยโดยทั่วไปซึ่งจะเป็นการถามคำถามแบบปลายเปิด (Open ended questions) และไม่มีการกล่าวหาผู้ต้องสงสัย (Powell et al., 2005) นอกจากนี้ บุคคลที่ถูกสัมภาษณ์อาจไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ต้องสงสัยในคดี แต่อาจเป็นเพียงพยานผู้เห็นเหตุการณ์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือบุคคลอื่นที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับคดี ดังนั้น การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการสืบสวนสอบสวนเพื่อรวบรวมข้อมูลและค้นหาข้อเท็จจริง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการสัมภาษณ์เสมือนว่าเป็นแก้วเปล่าที่พร้อมรับฟังข้อมูลจากพยานหรือผู้ต้องสงสัยเพื่อรวบรวมข้อมูลมาสืบสวนหาความจริงต่อไป ในทางตรงกันข้ามการสอบปากคำ (Interrogation) ได้รับการออกแบบมาเพื่อดึงคำสารภาพหรือกดดันให้รับสารภาพ โดยที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีข้อมูลพยานหลักฐานเชื่อมโยงกับผู้ต้องสงสัยกับอาชญากรรมอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น ในการสอบปากคำพยานจึงมีความกดดันและมักจะเป็นไปในรูปแบบของการถามนำ (Leading questions) (Loftus, 2015) เพื่อให้พยานคล้อยตามกับข้อมูลที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอยู่หรือคาดคะเนพยานเพื่อมุ่งหาคำตอบที่ต้องการเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น การจัดให้พยานชี้ตัวผู้กระทำผิดจากภาพผู้ต้องสงสัยที่ตำรวจได้เตรียมมาแล้วจึงมีโอกาasเป็นไปได้สูงมากที่พยานจะสับสนเลือกภาพคนที่ใกล้เคียงกับความทรงจำ หรืออาจตั้งใจเลือกผู้ต้องสงสัยจากการตีตรารวมถึงอคติส่วนตัว การสอบปากคำพยานในลักษณะการใช้คำถามนำ โดยการป้อนข้อมูลสำคัญ เช่น ชื่อผู้ต้องสงสัย อาวุธ ทรัพย์สินไปในคำถามเพื่อให้พยานรับข้อมูลที่อาจไม่ทราบมาก่อน ซึ่งข้อมูลนั้นอาจจะถูกต้องหรือผิดพลาดก็ได้หรือการสั่งให้เลือก (Forced choice) เช่น ขอให้พยานเลือกผู้ต้องสงสัยจากรายการภาพมาหนึ่งคน เป็นต้น

ความทรงจำเท็จ (False Memory) ส่งผลต่อการจับกุมผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร

ความทรงจำเท็จ (False Memory) หมายถึง ความทรงจำที่สร้างขึ้นหรือบิดเบือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ความทรงจำดังกล่าวอาจเป็นเรื่องเท็จหรือเป็นเพียงจินตนาการ บางครั้งผู้คนจดจำเหตุการณ์หรือความเป็นจริงต่างไปจากเหตุการณ์จริงที่เคยเกิดขึ้นหรือบางครั้งอาจจดจำเหตุการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นเลย หน่วยความจำเท็จแตกต่างจากข้อผิดพลาดของหน่วยความจำทั่วไป แม้ว่าเราทุกคนมีแนวโน้ม

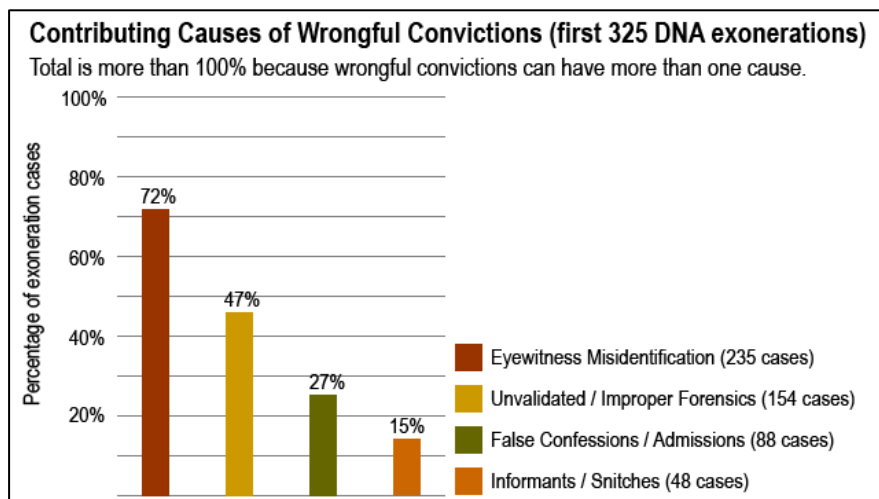
ที่จะมีความทรงจำผิดพลาดได้แต่หน่วยความจำเท็จมีความซับซ้อนมากกว่า ความทรงจำเท็จอาจมีความชัดเจนมากจนเราสามารถมั่นใจได้ว่าเรื่องราวเหล่านั้นเคยเกิดขึ้นจริงและอาจเป็นเรื่องยากที่ใครจะโน้มน้าวให้เราเชื่อว่าความทรงจำที่เหล่านั้นที่เราเชื่อถูกบิดเบือนและไม่ถูกต้อง (Cherry, 2020)

Elizabeth Loftus (2015) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันและศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านความทรงจำกล่าวว่า “ความทรงจำของคนเราไม่ใช่ความจริงแท้ตายตัวเสมอไป เปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจนที่สุด หน่วยความจำทำงานคล้ายกับเว็บวิกิพีเดีย แม้ว่าเราเป็นคนแรกที่สร้างความทรงจำนั้นขึ้นแต่ก็เปิดโอกาสให้ทั้งเราและผู้อื่นย้อนกลับไปแก้ไขได้ ความทรงจำของเราจึงอาจไม่ตรงกับความจริงในอดีต” หมายความว่า มนุษย์ทุกคนมีโอกาที่จะจดจำสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นจริงหรือลวงตัวเองให้หลงเชื่อเรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนว่าเป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำในช่วงชีวิต ความทรงจำใดก็ตามที่ประกอบสร้างขึ้นจากความผิดพลาด คลาดเคลื่อน หรือถูกบิดเบือนโดยที่เราไม่รู้ตัวแต่กลับเชื่ออย่างสนิทใจว่าเคยเกิดขึ้นจริงล้วนเรียกว่า ความทรงจำเท็จ (False memory) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเราทุกคนจะคุ้นเคยกับความบกพร่องของความทรงจำที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน แต่ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากความทรงจำเท็จสามารถส่งผลร้ายแรง ต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างร้ายแรง นักวิจัยพบว่าความทรงจำเท็จของประจักษ์พยานเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของการตัดสินลงโทษแพะหรือผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา โดยปกติแล้วจะเกิดจากการระบุตัวผู้ต้องสงสัยหรือคำให้การที่ผิดพลาดซึ่งอาจเกิดขึ้นในระหว่างการสอบปากคำของตำรวจ (Loftus, 2015)

แนวคิดที่ว่าความจำสามารถบิดเบือนได้ง่ายนั้น ได้รับการตรวจสอบโดยอาศัยกระบวนการทัศนที่เชื่อว่าความทรงจำเท็จสามารถสร้างขึ้นโดยการถูกชักนำหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดย Loftus (2015) ได้แสดงให้เห็นเป็นครั้งแรกว่าการให้ข้อมูลเท็จ (Misinformation) หรือ การถามคำถามนำ (Leading questions) สามารถชักนำพยานผู้เห็นเหตุการณ์ให้เกิดความทรงจำที่ผิดพลาดจนส่งผลให้ชี้ตัวผู้บริสุทธิ์ได้ในที่สุด ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ Searcy, Bartlett และ Memon (1999) ให้ผู้เข้าร่วมวิจัยดูบันทึกอาชญากรรมที่เคยเกิดขึ้นจริงซึ่งเป็นการฆาตกรรมพนักงานเสิร์ฟที่ร้านซักรีดแห่งหนึ่ง สืบหาคนที่ต่อมาผู้เข้าร่วมต้องฟังเรื่องเล่าที่เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอีกครั้ง เรื่องเล่าหนึ่งมีข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิดว่าผู้กระทำความผิดมีพินบิน ในขณะที่ความจริงแล้วผู้กระทำความผิดไม่มีพินบินแต่อย่างใด ไม่กี่ชั่วโมงต่อมา ผู้วิจัยขอให้ผู้เข้าร่วมระบุตัวผู้กระทำความผิดจากรายการภาพผู้ต้องสงสัย (lineup) ที่จัดทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Innocent Staff, 2020) ซึ่งประกอบด้วยรูปถ่ายของผู้ต้องสงสัยหลายคน ผลการวิจัยพบว่าผู้เข้าร่วมที่ได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องมีแนวโน้มที่จะเลือกคนที่พินบินมากถึงร้อยละ 25 เมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่ได้รับข้อมูลเท็จจะเลือกผู้ต้องสงสัยผิดคนเพียงร้อยละ 6 อาจกล่าวได้ว่า ข้อมูลหลังจากที่เราพบเห็นเหตุการณ์ เช่น ข้อมูลจากพยานคนอื่น การถามคำถามเชิงชักนำจากพนักงานสอบสวน และข้อมูลจากสื่อสามารถเปลี่ยนแปลงความทรงจำของเราได้ ถ้าพยานได้รับข้อมูลที่เป็นเท็จก่อนหน้านี้จะระบุตัวตนผู้ต้องสงสัยความแม่นยำของหน่วยความจำของผู้เห็นเหตุการณ์อาจถูกบิดเบือนไปอย่างสิ้นเชิง

งานวิจัยของ National Institute of Justice (2011)เปิดเผยข้อมูลว่า คำให้การและหลักฐานที่ผิดพลาดสามารถนำไปสู่การตัดสินลงโทษผู้บริสุทธิ์โดยไม่เป็นธรรม คำให้การของผู้เห็นเหตุการณ์ที่ผิดพลาดและการชี้ตัวผู้ต้องหาที่ผิดคนมีส่วนทำให้เกิดการตัดสินลงโทษผู้บริสุทธิ์มากกว่า 375 คดี ซึ่งนับเป็นร้อยละ 75 ของคดีที่พลิกคำพิพากษาใน Innocence Project ของประเทศสหรัฐอเมริกา (Garrett, 2011) Innocence Project เป็นองค์กรทางกฎหมายไม่แสวงหาผลกำไร ก่อตั้งขึ้นเพื่อมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือแพะในคดีอาญาที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดโดยใช้การทดสอบ DNA และเพื่อปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาเพื่อป้องกันความอยุติธรรมในอนาคต จำนวนคดีของ Innocence Project ก็ยังคงมีจำนวน

เพิ่มขึ้น โครงการจึงมุ่งความสนใจไปที่เรื่องความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมและเพ่งเล็งไปที่ขั้นตอนการทำงานของกระบวนการสอบสวนเป็นอันดับแรก เนื่องจากพบว่าการระบุตัวผู้ต้องหาที่ผิดตัว ได้นำไปสู่การตัดสินลงโทษที่ผิดพลาดจำนวนมาก (Garrett, 2011)

ภาพที่ 1 สถิติการลงโทษที่ผิดพลาดจากโครงการ Innocent Project
แหล่งที่มา : <https://innocenceproject.org/causes-wrongful-conviction/>

จากภาพที่ 1 เป็นแผนภูมิของคดีที่ศาลได้มีการปล่อยตัวแพะในคดีอาญา (Exoneration) จำนวน 325 คดี ซึ่งโครงการ Innocent Project (2020) ได้มีการจำแนกสาเหตุของการเกิดแพะในคดีอาญาออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การระบุตัวผิดพลาดจากประจักษ์พยาน (Eyewitness misidentification) หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ไม่น่าเชื่อถือ (Improper forensics) การรับสารภาพเท็จ (False confession) และการได้รับข้อมูลผิดพลาด (Snitches) โดยจากภาพที่ 1 อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าการจับกุมผู้บริสุทธิ์ที่ผิดพลาดในบางคดีอาจจะมีสาเหตุจากความผิดพลาดหลายประการร่วมกัน สามารถสรุปได้ดังนี้ จากข้อมูลสถิติทำให้สามารถอธิบายสาเหตุความผิดพลาดในการจับแพะมากที่สุด ดังนี้ ประการที่ 1 คือ การระบุตัวผิดพลาดจากพยาน จำนวน 235 คดี คิดเป็นร้อยละ 72 สาเหตุประการที่ 2 คือ หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ไม่น่าเชื่อถือ จำนวน 154 คดี คิดเป็นร้อยละ 47 และ สาเหตุประการที่ 3 คือ การรับสารภาพเท็จ 88 คดี คิดเป็นร้อยละ 27 ตามลำดับสถิติ

คดีแพะที่น่าสนใจของโครงการ Innocent Project ประเทศสหรัฐอเมริกา

1. Malcolm Alexander ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจำคุกนานที่สุดเป็นเวลา 38 ปี (Innocence Project, 2021)

เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 1979 เกิดเหตุข่มขืนเจ้าของร้านขายของเก่า บนถนนวินนิปี เมืองเกร็ดนา รัฐลุยเซียนา ผู้เสียหายในคดีเป็นสาววัยกลางคนซึ่งเป็นคนผิวขาว ถูกชายผิวสีรูปร่างใหญ่ที่แอบเข้ามาทางข้างหลังร้านและพาตัวเธอไปที่ห้องเล็กและมีดที่ด้านหลังร้าน ซึ่งเธอถูกข่มขืนจากด้านหลังและถูกป้อนจ่อหัวไปในขณะเดียวกัน ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1980 Alexander ซึ่งเป็นคนผิวสีได้ถูกกล่าวหาว่าเขาเป็นผู้ล่องละเมิดทางเพศเจ้าของร้านดังกล่าว เขาไปพบตำรวจตามนัดหมายเพื่อสอบถาม

ข้อกล่าวหา ตำรวจได้ใส่รูปถ่ายของ Alexander ในรายการภาพผู้ต้องสงสัย ซึ่งต่อมาหลังจากเกิดเหตุประมาณ 4 เดือน ตำรวจได้แสดงรูปผู้ต้องสงสัยให้ผู้เสียหายดูเพื่อระบุตัวผู้กระทำผิด (Selby, 2021)

จากรายงานของตำรวจ ผู้เสียหายเลือกรูปของ Alexander อย่างไม่มั่นใจ เนื่องจากจำใบหน้าไม่ได้แน่ชัด ประกอบกับในวันเกิดเหตุ คนร้ายกระทำชำเราเธอจากทางด้านหลังและโอกาสของเธอก็จะเห็นใบหน้าคนร้ายในที่มีดจึงมีน้อยมาก จากกรณีศึกษาแสดงให้เห็นว่า ขั้นตอนการระบุตัวตนหลายขั้นตอน เช่น การสอบปากคำหลายครั้ง สามารถบั่นทอนความทรงจำที่แท้จริงของพยานในการชี้ตัวผู้กระทำผิดครั้งนี้ ผู้เสียหายได้ทำการระบุตัวตนของ Alexander โดยกล่าวว่า "ฉันไม่แน่ใจว่าใครคือคนร้าย แต่ชายคนนี้มีความเป็นไปได้ที่จะเป็นคนร้าย" และคำว่า "ไม่แน่ใจ" ถูกเขียนถัดจากรูปของ Alexander ความมั่นใจของผู้เสียหายถูกบันทึกไว้ว่าร้อยละ 98 แน่ใจว่า Alexander เป็นผู้ข่มขืน และเมื่อถึงวันพิจารณาคดีเธอก็ให้การว่า Alexander เป็นผู้ข่มขืนอย่างมั่นใจในศาลส่งผลให้ Alexander ได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิต

Innocence Project ได้ให้ความสนใจคดีของ Alexander ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1994 จึงได้สืบทราบวาชุดเครื่องมือที่เก็บหลักฐานการข่มขืนและผ้าเช็ดตัวที่เปื้อนน้ำอสุจิกฎทำลาย หลังจากการตัดสินลงโทษเพียง 4 ปี Alexander ไม่เคยยอมแพ้และต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเขา ต่อมาในปี ค.ศ. 2013 พบหลักฐานเกี่ยวกับเส้นผมจากสถานที่เกิดเหตุชนในที่เกิดเหตุสามเส้นมีโปรไฟล์ดีเอ็นเอเดียวกันแต่ไม่ตรง Alexander หรือผู้เสียหายแต่อย่างใด ผู้พิพากษาศาลแขวงได้ยกคำฟ้องและสั่งให้ปล่อยตัว Malcolm Alexander ซึ่งถูกจำคุกจากความผิดพลาดของกระบวนการขึ้นสอบสวน เป็นเวลาเกือบ 38 ปี (Innocence Project, 2021)

2. Herman Atkins ชาวผิวสี แพะจากการถูกตีตรา (Innocent Project, 2021)

เมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1986 ขณะที่ผู้เสียหายทำงานอยู่ที่ร้านขายรองเท้า ระหว่างเวลา 11.30 น. ถึง 12.00 น. ผู้เสียหายถูกปล้นด้วยการถูกปิ่นจ่อและถูกข่มขืนในวันเดียวกัน ระหว่างการข่มขืน น้ำอสุจิจากอวัยวะเพศของคนร้ายได้กระเด็นไปโดนเสื้อสเวตเตอร์ของผู้เสียหาย หลังจากคนร้ายได้สำเร็จความใคร่แล้วจึงหลบหนีไปทันที ต่อมาผู้เสียหายได้แจ้งตำรวจมายังสถานที่เกิดเหตุและเธอถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลทันที เสื้อผ้าของเธอ รวมถึงเสื้อสเวตเตอร์ที่มีคราบน้ำอสุจิกฎรวบรวมเพื่อส่งตรวจ DNA ในวันเดียวกันเธอได้ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจและได้รับหนังสือทำเนียบ Elsinore High School ซึ่งเป็นหนังสือทำเนียบรุ่นโรงเรียนหลักของเมือง Elsinore เพื่อให้ดูใบหน้าผู้ต้องสงสัยแต่ปรากฏว่าไม่พบใบหน้าคนร้ายในหนังสือแต่อย่างใด จนกระทั่งผู้เสียหายถูกนำตัวไปยังห้องพักคอยของสถานีตำรวจ ผู้เสียหายได้เห็นโปสเตอร์ประกาศจับ Herman Atkins ในข้อหาอื่น ผู้เสียหายได้เข้าพบตำรวจอีกครั้งและให้การว่า Atkins ในประกาศจับเป็นผู้ทำร้ายเธอ ยิ่งไปกว่านั้น พยานอีกคนที่ทำงานอยู่ที่ร้านค้าใกล้กับจุดเกิดเหตุได้ดูโปสเตอร์ที่ประกาศจับ Atkins ซึ่งพยานได้ยินยินอีกเสียงว่า Atkins เป็นคนร้าย (Innocent Project, 2021)

การจับกุมตัว Atkins นับเป็นการระบุตัวตนของพยานที่ผิดพลาด อย่างไม่ร้ายแรงเนื่องจากผู้เสียหายและพยานอีกคนได้ชี้ตัว Atkins จากความทรงจำที่บิดเบือนของตนเอง นอกเหนือจากการระบุตัวของพยานแล้ว ห้องปฏิบัติการของรัฐแคลิฟอร์เนียให้การว่า น้ำอสุจิที่พบในช่องคลอดเป็นของคนที่กรุ๊ปเลือด A และ PGM 2+1+ โครมาที่ผลตรวจสอดคล้องกับทั้งผู้เสียหายและ Atkins จากสถิติข้อมูลทางการแพทย์เปิดเผยว่า สารคัดหลั่งชนิด A สามารถพบในประชากรผิวสี ประมาณร้อยละ 25.9 และ PGM Type 2+1+ พบในประชากร ทั้งคนผิวขาวและคนผิวสี ประมาณร้อยละ 21.4 กล่าวได้ว่า จากตัวเลขสัดส่วนนี้ Atkins ถูกรวมอยู่ในประชากรของผู้ที่อาจก่อการข่มขืนได้ ประมาณร้อยละ 4.4 ในคดีนี้การได้แย้งในระหว่าง

พิจารณาเห็นว่า หลักฐานนี้เป็นหลักฐานที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่า Atkins เป็นผู้กระทำความผิดได้อย่างแน่นอน แต่การต่อสู้คดีไม่เป็นผลสำเร็จ ศาลตัดสินจำคุก Atkins ในข้อหาชิงทรัพย์ ช่มชู้กระทำความผิด และใช้ปืนพกในการก่ออาชญากรรม เป็นเวลา 45 ปี 8 เดือน กรณีของ Atkins ได้รับความสนใจจาก Innocence Project ในปี ค.ศ. 1993 เจ้าหน้าที่ได้ยื่นคำร้องเพื่อบังคับให้อัยการเพิกถอนการควบคุมหลักฐาน DNA และส่งเสื้อผ้าที่เปื้อนคราบอสุจิไปยังห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบอีกครั้ง ผลการตรวจสอบด้วยระบบที่ทันสมัยกว่าพบว่าสเปิร์มที่ตรวจพบบนเสื้อของผู้เสียหายนั้นเป็นของผู้อื่นที่ไม่ใช่ Atkins ส่งผลให้ Atkins ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2000 หลังจากใช้เวลา 12 ปี ในเรือนจำกัมหนำ ับกรรมในความผิดที่เขาไม่ได้ก่อ

คดีแพ่งที่น่าสนใจในประเทศไทย

1. คดีชวยเพราะชำรุดผ่านกล้องวงจรปิด (Amarintv, 2563)

เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2561 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำหมายจับในคดีลักทรัพย์มา ที่บ้านนายเอ (นามสมมุติ) พร้อมหลักฐานที่เป็นภาพจากกล้องวงจรปิด มีชายสวมเสื้อสีดำ สวมแว่นตากำลังขับขี่รถจักรยานยนต์ การจับกุมในครั้งนี้สืบเนื่องจากมีหญิงคนหนึ่งแจ้งความว่าถูกลักทรัพย์และอ้างว่านายเอ ได้เข้ามาขอดูภายในบ้านเพื่อประกอบการตัดสินใจซื้อต่อและได้ขโมยกระเป๋าออกไป 1 ใบ นายเอ ปฏิเสธทุกข้อกล่าวหา และมีพยานหลักฐานมายืนยันว่าไม่ใช่ตัวเองแน่นอนแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจกลับยืนยันว่าในวันที่เกิดเหตุมีนายเอ ได้ขับขี่รถจักรยานยนต์เฉียดบ้านของผู้เสียหายซึ่งห่างออกไป 100 เมตร เพียงแค่คนเดียว จึงปักใจเชื่อว่านายเอ คือผู้ต้องสงสัย นอกจากนี้ นายเอ กล่าวว่าในวันที่ซื้อตัวผู้ต้องหาเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีพฤติกรรมแปลก คือตำรวจได้อาเสื้อสีดำมาให้เปลี่ยนและให้สวมแว่นตาสีดำให้ จากนั้นได้พาตัวเขาไปให้ผู้เสียหายชี้ตัวเพื่อยืนยันผู้กระทำความผิด ผลปรากฏว่า ผู้เสียหายยืนยันและระบุว่านายเอ คือคนที่มาขอดูบ้านในวันที่เกิดเหตุ การยืนยันจากผู้เสียหายดังกล่าวส่งผลให้นายเอตกเป็นจำเลยและถูกส่งฟ้องต่อศาลในคดีนี้ อย่างไรก็ตาม ศาลอุทธรณ์ได้ยกฟ้องในเวลาต่อมา คดีจึงสิ้นสุดลง พยานหลักฐานสำคัญ คือ กล้องวงจรปิดที่ยืนยันว่านายเอ ที่ได้ทำธุรกรรมการเงินอยู่ที่ธนาคารในเวลาเกิดเหตุ หลักฐานชิ้นนี้เป็นเครื่องยืนยันว่าเขาไม่ได้ไปบ้านหลังนั้นและเขายืนยันว่าไม่เคยรู้จักผู้เสียหายมาก่อนแต่อย่างใด (Amarintv, 2563) ความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นครั้งนี้เกิดขึ้นจากความผิดพลาดจากการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่รอบคอบและการชี้ตัวผู้ต้องหาตามการชี้แนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจจนส่งผลร้ายแรงต่อชีวิตผู้บริสุทธิ์และครอบครัว

2. คดีแพ่งฉกเพชร 15 ล้าน (Amarintv, 2565)

สำหรับคดีฉกเพชรมูลค่ากว่า 15 ล้านบาท เหตุเกิดเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ.2559 มูลเหตุปรากฏขึ้นเนื่องจากมีนายทุนบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งซึ่งทำธุรกิจค้าเพชร ได้แจ้งความดำเนินคดีข้อหาชิงทรัพย์ที่สถานีตำรวจภูธรบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งต่อมานายบี (นามสมมุติ) ได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดสืบสวน สถานีตำรวจภูธรบางเสาธง นำหมายศาลแสดงตัวเข้าจับกุมที่บ้านเช่าของตน เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 โดยนายบี เปิดเผยว่า ภายหลังจากที่ตำรวจควบคุมตัวไปสอบสวนดำเนินคดี นายบีได้ให้การปฏิเสธยืนยันว่าไม่ได้กระทำความผิด ประกอบกับในวันเวลาที่เกิดเหตุ มีพยานบุคคล จำนวน 17 คน ยืนยันว่านายบีอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม(Amarintv, 2565) นายบี กล่าวว่า เป็นพ่อค้าข้าวเหนียวหมูทอดที่จังหวัดนครพนม ไม่เคยรู้จักกับผู้เสียหาย มาก่อนแต่อย่างใด ตอนถูกควบคุมตัวนายบีถูกจับมัดมือมัดเท้าและตำรวจใช้กำลังทำร้ายร่างกายหลายครั้งพร้อมถามว่าเพชรอยู่ไหน โดยระหว่างสืบสวนตำรวจได้มีการวิดีโอ

คอลกับผู้เสียหายเพื่อยืนยันตัวผู้กระทำผิด แต่ผู้เสียหายกลับสนใจถามหาเพชรโดยไม่สนใจพิจารณาใบหน้าของนายปีแต่อย่างใด (Kapook, 2560)

จากการเร่งรัดปิดคดีและบังคับให้นายปีรับสารภาพ ทำให้เขาถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำธนบุรีเป็นเวลา 7 เดือน และสิ้นสุดเมื่อศาลอาญาธนบุรีพิพากษายกฟ้องซึ่งมีสาระสำคัญโดยย่อว่า เนื่องจากรูปพรรณของผู้กระทำผิดไม่ตรงกับจำเลย และการสอบสวนของตำรวจกระทำไม่สิ้นกระแสความ จึงยืนยันได้ว่า นายปีไม่ใช่ผู้กระทำผิดตัวจริง ส่วนพยานซึ่งเป็นผู้ดูแลบ้านหลังเกิดเหตุได้ให้การเรื่องรูปพรรณกลับไปกลับมา ศาลจึงไม่รับฟังคำสืบพยาน และพบว่าตำรวจไม่ได้ตรวจลายนิ้วมือแฝงที่ปรากฏอยู่ในที่เกิดเหตุแต่อย่างใด กรณีความผิดพลาดที่เกิดขึ้นนี้ คณะทำงานกระทรวงยุติธรรมตั้งข้อสังเกตว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้บริสุทธิ์ในคดีนี้ เกิดขึ้นจากการที่พนักงานสอบสวนไม่รวบรวมพยานหลักฐานให้รัดกุมและไม่สืบพยานสอบสวนให้สิ้นกระแสความ ทำให้คนบริสุทธิ์ต้องตกเป็นจำเลยและได้รับความเดือดร้อน ทั้งนี้จะได้มีการทบทวนการทำงานของตำรวจในการทำคดีเป็นการต่อไป (สำนักข่าวไทย, 2560)

สาเหตุของข้อมูลที่ผิดพลาดจากความทรงจำเท็จ การสอบปากคำแบบดั้งเดิม

การสอบปากคำ (Interrogation) นำไปสู่การจับแพะจำนวนมาได้อย่างไร นักวิชาการหลายท่านแสดงความคิดเห็นว่า การสอบปากคำควรถูกยกเลิกและไม่ควรนำมาใช้ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา เนื่องจากการปากคำเป็นเทคนิคที่บีบบังคับ กดดันและมุ่งที่จะได้รับคำสารภาพจากผู้ต้องสงสัยเพื่อนำมายืนยันข้อมูลที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอยู่มากกว่าจะมุ่งค้นหาความจริงของคดี นอกจากจะล้มเหลวในการหาตัวผู้กระทำผิดตัวจริงแล้ว การสอบสวนแบบดั้งเดิมยังอาจเพิ่มโอกาสให้ผู้เสียหาย ประจักษ์พยานและผู้เห็นเหตุการณ์เกิดความทรงจำเท็จหรือได้รับชี้นำข้อมูลที่ผิดพลาดในระหว่างการสอบสวนได้ในทางกลับกัน การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง เป็นการสนทนาแบบตัวต่อตัวแบบฉันทมิตรระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ถูกสัมภาษณ์ซึ่งอาจหมายถึงผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหา หรือผู้เกี่ยวข้องในคดี โดยที่ผู้สัมภาษณ์จะถามชุดคำถาม เพื่อแสวงหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของคดีอย่างถูกต้องและเพื่อแก้ไขปัญหาการจับแพะ

จากการศึกษาสาเหตุของการเกิดความทรงจำเท็จจากประจักษ์พยาน ผู้เสียหาย รวมถึงผู้ต้องสงสัยสามารถแบ่งออกเป็น 3 สาเหตุหลัก ดังนี้

1. คำถามนำ (Leading question) คือ คำถามที่นำไปสู่หรือชักชวนบุคคลให้ตอบสนองตามคำถามที่มีการกำหนดกรอบไว้แล้ว การใช้ถ้อยคำเฉพาะและการจำกัดกรอบของคำตอบที่ยอมรับได้นั้นสามารถสั่งให้บุคคลให้คำตอบที่ขาดความถูกต้อง ตัวอย่างเช่น คุณเห็นนายดำวิ่งออกมาจากบ้านที่เกิดเหตุใช่หรือไม่ จะเห็นได้ว่าคำถามนำลักษณะนี้ตีกรอบคำตอบไว้เพียง “ใช่ หรือ ไม่” เท่านั้น และการที่ระบุชื่อนายดำในคำถามดังกล่าว อาจเป็นการชี้นำให้พยานชี้ตัวคนร้ายว่าเป็นนายดำ ทั้งที่ก่อนสอบปากคำพยานอาจจะไม่ทราบว่าใครคือคนร้ายมาก่อนการใช้คำถามนำมีผลทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของคำพิพากษาศาลเนื่องจากคำให้การของพยานอาจได้รับอิทธิพลจากเทคนิคการปากคำแบบมีอคติ (Loftus and Palmer, 1974)

2. ผลกระทบจากการให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Misinformation Effect) อธิบายถึงแนวโน้มที่ความทรงจำของเหตุการณ์ดั้งเดิมจะถูกรบกวนด้วยข้อมูลที่ผิดภายหลังเหตุการณ์ กล่าวคือ ผลกระทบของข้อมูลที่ผิดสามารถนำไปสู่ความทรงจำที่ไม่ถูกต้องและในบางกรณีส่งผลให้เกิดความทรงจำเท็จ (Challies, et al., 2011) ผลงานของนักจิตวิทยา Elizabeth Loftus นักจิตวิทยาด้านความทรงจำได้แสดงให้เห็นว่า คำถามที่ถามหลังจากที่บุคคลเห็นเหตุการณ์สามารถมีอิทธิพลต่อความทรงจำของบุคคล

ในเหตุการณ์นั้นได้ เช่น หากคำถามมีข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิดก็อาจบิดเบือนความทรงจำดั้งเดิมของเหตุการณ์ (Loftus, 2015) การวิจัยแสดงให้เห็นว่ามีหลายปัจจัยที่สามารถนำไปสู่ข้อมูลที่ผิดและทำให้มีโอกาสบิดเบือนความทรงจำของเหตุการณ์ (Huff et al., 2016) ได้แก่

2.1 การอภิปรายเหตุการณ์กับพยานคนอื่น (Discussing the event with other witnesses) การพูดคุยกับพยานคนอื่นหลังจากเหตุการณ์สามารถบิดเบือนความทรงจำดั้งเดิมของคุณเนื่องจากข้อมูลที่ได้รับจากพยานคนอื่นอาจขัดแย้งกับความทรงจำดั้งเดิมของเกี่ยวกับเหตุการณ์

2.2 รายงานข่าว (News reports) การอ่านข่าวและการดูรายงานทางโทรทัศน์เกี่ยวกับอุบัติเหตุหรือเหตุการณ์อาจส่งผลต่อข้อมูลที่ไม่ต้องได้เช่นกัน ผู้คนมักลืมแหล่งที่มาของข้อมูลเดิม

2.3 การเปิดรับข้อมูลที่ผิดจำนวนหลายครั้ง (Repeated exposure to misinformation) ยิ่งผู้คนได้รับข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิดบ่อยขึ้น พวกเขาก็นำแนวโน้มที่จะเชื่ออย่างไม่ถูกต้อง

2.4 ระยะเวลา (Time) หากมีการนำเสนอข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิดหลังจากหน่วยความจำดั้งเดิมเป็นระยะหนึ่ง ก็มีแนวโน้มที่ข้อมูลที่ผิดจะเข้าถึงหน่วยความจำได้มากขึ้น

3. การชี้ตัวผิดพลาด (Misidentification) ขั้นตอนการระบุตัวตนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจนับเป็นอีกจุดอ่อนที่ทำให้เกิดการระบุตัวผู้กระทำผิดไม่ถูกต้อง เช่น คำสั่งชี้หน้าพยานที่สั่งให้พวกเขาเลือกผู้ต้องสงสัยหรือการที่ไม่ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่าผู้กระทำผิดอาจไม่อยู่ในรายการ (Line up) เป็นต้น ปัจจัยที่สามารถนำไปสู่การชี้ตัวผิดพลาด (Innocent Staff, 2020) ได้แก่

3.1 คำแนะนำในการระบุตัวตนล่วงหน้าที่ทำให้เข้าใจผิด (Misleading) ในกระบวนการระบุตัวตนแบบดั้งเดิม ผู้เห็นเหตุการณ์จะได้รับการนำเสนอด้วยภาพถ่ายหรือ รายการ (Line up) ตั้งแต่หนึ่งรายการขึ้นไปโดยในรายการให้พยานเลือกจะมีบุคคลมาเติมในรายการ หรือที่เรียกว่า Fillers หากไม่ได้รับคำแนะนำอย่างชัดเจนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ พยานอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้กระทำผิดอาจอยู่ในกลุ่มรายการนั้น พยานจึงมีแนวโน้มที่จะเลือกใครออกมาหนึ่งคนเสมอ

3.2 ผู้ดูแลระบบที่รู้ตัวตนผู้ต้องสงสัย (Non-blind lineup administrator) หากผู้ดูแลระบบของขั้นตอนการระบุตัวตนรู้ตัวตนของผู้ต้องสงสัยอยู่ก่อนแล้ว เขาอาจชี้นำและให้ข้อมูลพยานรวมถึงการแสดงออกทางสีหน้าและท่าทางเกี่ยวกับคำตอบพยานตอบ อาจทำให้พยานเกิดความไม่มั่นใจ

3.3 การเลือกฟิลเลอร์ไม่ดี (Poor filler selection) หากเลือกฟิลเลอร์ที่ดูไม่เหมือนกับผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องสงสัยอาจโดดเด่นในรายการมากเกินไป ตัวอย่างเช่น หากผู้ต้องสงสัยหัวล้าน ทรงผม ผิดปกติ มีรอยสัก ต่างเชื้อชาติ หรือมีลักษณะเด่นอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้ต้องสงสัยดูแตกต่างจากฟิลเลอร์อย่างมีนัยสำคัญ พยานอาจถูกชักจูงให้เลือกผู้ต้องสงสัยโดยไม่รู้ตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากลักษณะเฉพาะของผู้ต้องสงสัยตรงกับคำอธิบายของผู้กระทำผิดของพยาน

การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง: การลดปัญหาการจับกุมผู้บริสุทธิ์

การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง (Investigative interviewing) เป็นเทคนิคแนวใหม่ที่มีวิธีการซักถามผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อวัตถุประสงค์ในการรวบรวมเรื่องราวโดยละเอียดและแม่นยำของเหตุการณ์เพื่อสนับสนุนการสืบสวนคดี (Meissner, 2021) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงสืบสวนสอบสวนนำเสนอหลักการเบื้องต้นและแนวทางของวิธีการสอบสวนหรือซักถามข้อมูลจากผู้เสียหาย, พยาน และผู้ต้องสงสัย ซึ่งนับเป็นเทคนิคที่ได้รับการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานโดยมีรากฐานมาจากวิทยาศาสตร์และงานวิจัยเกี่ยวกับสืบสวนสอบสวนจำนวนมาก ซึ่งมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการกดดันและ

ปีบบังคับให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือและละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ การสัมภาษณ์เชิงสืบสวนยังดำเนินการโดยหน่วยข่าวกรองและบุคลากรทางทหาร ซึ่งรวมถึงการสอบปากคำเชลยศึกที่ถูกจับและการซักถามเชิงกลยุทธ์ของแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล หรือบุคลากร และการสัมภาษณ์เชิงสืบสวนยังมีบทบาทสำคัญในการสอบถามที่ดำเนินการโดยหน่วยงานอิสระของรัฐ บริษัท องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและโรงเรียน/มหาวิทยาลัยที่ต้องการแก้ไขข้อขัดแย้งหรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

นอกจากนี้ Asbjorn Rachlew ผู้เชี่ยวชาญศูนย์ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนนอร์เวย์ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยออสโล อธิบายว่า เทคนิคนี้เป็นวิธีการที่ไม่บังคับในการซักถามผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องสงสัยในคดีอาญา โดยทั่วไปการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง เกี่ยวข้องกับการอธิบายเหตุการณ์หรือสถานการณ์โดยละเอียดและถูกต้องจากบุคคลในเหตุการณ์ เพื่อช่วยในการตัดสินใจผู้กระทำผิด เทคนิคการสัมภาษณ์นี้เป็นไปตามหลักจริยธรรมและให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถรวบรวมหลักฐานอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ เป้าหมายของการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงคือการได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้และนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ (Rachlew, 2017) ดังนั้น วิธีการนี้จึงสามารถช่วยเพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องและลดความเสี่ยงของการปนเปื้อนหลักฐานที่ได้จากการสอบปากคำของตำรวจ กล่าวได้ว่า การพูดคุยแบบฉันทมิตรกับผู้เสียหาย พยานและผู้ต้องสงสัยเป็นเครื่องมือในแผนการใช้การทรมาน การบีบบังคับ และการยักยักถ่ายเททางจิตใจ เพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับสารภาพผิดและข้อผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมที่นำไปสู่การตัดสินลงโทษโดยมิชอบและกระบวนการยุติธรรมล้มเหลวที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน

การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมีการประยุกต์ใช้จิตวิทยาสังคมและจิตวิทยาความรู้ความเข้าใจ รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับความจำของมนุษย์ วิธีการนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อลดผลกระทบจากการรับข้อมูลที่ผิดพลาดระหว่างการสอบปากคำและอคติส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อลดโอกาสการเกิดความทรงจำเท็จในพยาน ในการดำเนินการสัมภาษณ์ที่ประสบความสำเร็จนั้น ผู้สัมภาษณ์จะต้องสามารถ (1) สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้สัมภาษณ์ (2) อธิบายวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ (3) ถามคำถามปลายเปิด และ (4) เต็มใจที่จะรับฟังสมมติฐานทางเลือกเพราะข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาจต่างข้อสันนิษฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Powell et al., 2005) ดังนั้น การใช้เทคนิคการรวบรวมพยานหลักฐานแนวใหม่นี้ จึงต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างเชี่ยวชาญ มีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อผดุงความยุติธรรมและความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติจึงสามารถนำวิธีการนี้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รากฐานทางกฎหมายของการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง

หลักการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง มีรากฐานมาจากกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วยบรรทัดฐานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องระหว่างประเทศ ได้แก่

1. เสรีภาพจากการถูกทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้าย (Article 16, The United Nations Convention against Torture and other Cruel, Inhuman and Degrading Treatment or Punishment) หลักการห้ามทรมานเป็นหลักการที่บังคับใช้อย่างเด็ดขาดโดยมีผลผูกพันทุกรัฐ และมีผลบังคับใช้ในทุกกรณีบุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีมิได้

2. เสรีภาพจากการจับกุมและกักขัง (Article 19(1), International Covenant on Civil and Political Rights) การจับกุมหรือการลิดรอนเสรีภาพผู้ใดก็ตาม จะต้องทำการทำโดยชอบด้วยกฎหมาย ดำเนินการตามกระบวนการที่กำหนดอย่างชัดเจนและสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ

3. สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (Article 14(3), International Covenant on Civil and Political Rights) คือ ให้สันนิษฐานไว้เป็นเบื้องต้นว่าผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด

4. สิทธิในการที่จะไม่พุดและสิทธิในการที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเอง (Article 15, The United Nations Convention against Torture and other Cruel, Inhuman and Degrading Treatment or Punishment) การกล่าวอ้างข้อมูลหรือ ข้อความใดรวมถึงคำรับสารภาพหรือการสารภาพผิดที่ได้มาจากการทรมานหรือการปฏิบัติที่โหดร้ายอื่น ถือเป็น การกระทำที่ผิดกฎหมายไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนใดในกระบวนการทางกฎหมาย

5. สิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, 2015) บุคคลที่ถูกสอบปากคำในฐานะผู้ต้องสงสัย เจ้าหน้าที่ต้องประกันว่าบุคคลดังกล่าวยังคงได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม ตลอดจนได้รับการดูแลและอยู่ในสภาพแวดล้อมการกักขังเป็นไปตามที่มาตรฐานกฎหมายระหว่างประเทศกำหนด

6. สิทธิในการไม่ได้รับการเลือกปฏิบัติ (Article 2(1), International Covenant on Civil and Political Rights) เจ้าหน้าที่ต้องประกันว่าผู้ต้องสงสัยทุกคนมีสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกัน ได้รับการปฏิบัติโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และดำเนินคดีด้วยการพิจารณาอย่างเหมาะสม ตลอดจนการคุ้มครองสำหรับสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงที่ผู้ต้องสงสัยอาจเผชิญอยู่

บทวิเคราะห์

ประจักษ์พยานเป็นพยานบุคคลผู้ได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน เรื่องราวในคดีมาด้วยตนเอง กล่าวคือ เป็นผู้รู้เห็นเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในประเด็นสำคัญทางคดีโดยตรง ซึ่งผู้เสียหาย หรือผู้เสียหาย หากได้มาเบิกความต่อศาลจะมีฐานะเป็นประจักษ์พยานเสมอ ในการพิจารณาคดีศาลจะรับฟัง ให้น้ำหนักกับความน่าเชื่อถือของประจักษ์พยานเป็นสำคัญ เนื่องจากประจักษ์พยานคือ ผู้มาเบิกความข้อเท็จจริงต่อศาลจากข้อเท็จจริงที่ประสบด้วยตนเอง ซึ่งมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานที่รับรู้ข้อเท็จจริง จากการบอกเล่า หากแต่จากการศึกษาพบว่า คำให้การของผู้เห็นเหตุการณ์ที่ผิดพลาดและการชี้ตัวผู้ต้องหาที่ผิดคนมีส่วนทำให้เกิดการตัดสินลงโทษผู้บริสุทธิ์มากกว่า 375 คดี ซึ่งนับเป็นร้อยละ 75 ของคดีที่พลิกคำพิพากษา ใน Innocence Project ของประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งประเทศไทยที่มีการจับกุมแพะมากกว่า 400 รายในปี พ.ศ.2564 (ไทยรัฐออนไลน์, 2565)

จากกรณีศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมที่ถูกเปิดเผยแต่ยังมีคดีที่ผิดพลาดอีกจำนวนมากที่ยังไม่ถูกรื้อฟื้นคดีหรือถูกตรวจสอบ จะเห็นได้ว่าแม้จะมีการให้ความสำคัญและพูดถึงการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเสมอมาแต่กระบวนการยุติธรรมของไทยยังคงมีความผิดพลาด (Miscarriage) เกิดขึ้นจนถึงปัจจุบัน ทั้งในเรื่องการสอบสวนที่ผิดพลาดหรือการทรมานบังคับกดขี่เพื่อให้ได้รับสารภาพ แม้ว่าตำรวจจะมีบทเรียนจากคดีมากมายในอดีตแต่การทำความผิดยังคงผิดพลาดเรื่องเดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซึ่งส่วนใหญ่การจับแพะอาจไม่ได้เกิดขึ้นจากเจตนาของตำรวจ หากแต่เกิดจากการทำงาน ไม่รัดกุมรอบคอบในการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานก่อนจับกุม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การสอบสวนแบบเดิมที่เน้นให้ได้รับคำสารภาพ จึงไม่ใช่วิธีการที่ถูกต้องตามหลักสิทธิมนุษยชนและหลักกฎหมายในการแสวงหาความจริงมาดำเนินคดี อีกทั้งส่งผลให้เกิดแพะในกระบวนการยุติธรรมจำนวนมาก การปฏิรูปการสอบสวนหรือการเปิดรับแนวทางใหม่อย่างเช่น การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงที่เน้นการแสวงหาพยานหลักฐานตามความเป็นจริงจึงเป็นการเปิดรับแนวทางที่เหมาะสมกว่าเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของการสอบสวนในอนาคตให้ดียิ่งขึ้น เทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง เป็นเทคนิคที่ได้รับการออกแบบจากหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ผ่านงานวิจัยจำนวนมาก ประกอบกับการให้ความสำคัญกับหลักจิตวิทยาในเรื่องความทรงจำจึงทำให้สามารถช่วยลดความผิดพลาดในการสร้างความทรงจำเท็จจากผู้ให้ข้อมูลและได้รับข้อมูลที่ตรงมากขึ้นกว่าการบังคับกดดันให้ได้รับคำสารภาพ นอกจากนี้ เทคนิคดังกล่าวยังให้ความสำคัญกับการสอบสวนภายใต้หลักกฎหมายและไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องสงสัย มีการสอบสวนโดยการสร้างสายสัมพันธ์อันดีกับผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งหมายความว่ารวมถึงผู้เสียหาย พยานและผู้ต้องสงสัยในคดีเพื่อในการสอบสวนเป็นไปด้วยบรรยากาศที่ไม่กดดันจนเกินไป และใช้คำถามปลายเปิดมากขึ้นในการสัมภาษณ์ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ได้รับข้อมูลมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงและทบทวนความผิดพลาดของการสอบสวนของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงประสิทธิภาพการสอบสวน ในประการแรก สำหรับการนำเทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงมาใช้ในไทยยังคงมีอุปสรรคในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูประบบการสอบสวนซึ่งอาจต้องอาศัยระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งก่อนจะริเริ่มนำเทคนิคดังกล่าวมาใช้ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการ ศาล และกระทรวงยุติธรรม ต้องได้รับการอบรมความรู้ในแนวทางดังกล่าวอย่างทั่วถึง เพื่อจะได้เข้าถึงความรู้และแนวทางในการสอบสวนแนวใหม่ ประการที่สอง เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนและสอบสวน ต้องได้รับการฝึกอบรมความเชี่ยวชาญในการนำเทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงมาใช้ให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มประสิทธิภาพ และต้องมีการจัดทำคู่มือเทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงให้เป็นแบบแผนเดียวกัน อย่างเช่น ประเทศนอร์เวย์ที่มีการอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างสม่ำเสมอจนประสบความสำเร็จในการนำเทคนิคนี้มาใช้จริง ประการที่สาม คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด (Mindset) ของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมให้รู้เท่าทันกฎหมายใหม่และตระหนักรู้ถึงความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน รวมถึงสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องสงสัย และแพะรับบาป อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงระบบราชการหรือการทดลองระบบใหม่ในประเทศไทยต้องอาศัยเวลา ความรู้ ศักยภาพ และความร่วมมือจากหลายฝ่ายแต่หากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเหล่านี้สามารถลดจำนวนแพะในคดีอาญาได้ จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมและคืนความยุติธรรมให้สังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Amarintv. (2563). *Open your mind to the theft case, find evidence, fight until you are acquitted Police arrested for messing with the world*. Retrieved November 20, 2021. From <https://www.amarintv.com/news/detail/52172>.
- Becker, S. H. (1963). *Outsiders*. New York: Free Press.

- Challies, D., Hunt, M., Garry, M., and Harper, D. (2011). *Whatever gave you that idea? False memories following equivalence training: a behavioral account of the misinformation effect*. *J Exp Anal Behav*. 96(3), 343-362.
- Cherry, K. (2020). *False Memories*. Retrieved November 20, 2021. from <https://www.verywellmind.com/what-is-a-false-memory-2795193>.
- Fahsing, I., and Kvanvig, G. (2018). *UK interviewing and investigation techniques take a detour through Norway and go global*. Retrieved November 20, 2021. from <https://blogs.fcdo.gov.uk/tag/investigative-interviewing>.
- Garrett, L. (2011). *Convicting the innocent*. Cambridge: MA Harvard University Press.
- Huff, M., Weinsheimer, C., and Bodner, G. (2016). Reducing the misinformation effect through initial testing: Take two tests and recall me in the morning?. *Appl Cogn Psychol.* 30(1), 61-69.
- Innocence Project. *Herman Atkins Time Served: 12 years*. Retrieved October 28, 2021. From <https://innocenceproject.org/cases/herman-atkins>.
- Innocent Staff. (2020). *How Eyewitness Misidentification Can Send Innocent People to Prison*. Retrieved October 25, 2021. From <https://innocenceproject.org/how-eyewitness-misidentification-can-send-innocent-people-to-prison>.
- Loftus, E. (2015). Planting misinformation in the human mind: a 30-year investigation of the malleability of memory. *Learn Mem.* 12(4), 361-366.
- Loftus, E., and Palmer, C. (1974). Reconstruction of auto-mobile destruction: An example of the interaction between language and memory. *Journal of Verbal Learning and Verbal behavior*. (13), 585-589.
- Innocence Project. (n.d.). *Police Interviews versus Interrogation: 'Fairbanks Four' Case Illustrates Important Distinction* Retrieved October 25, 2021. From <https://innocenceproject.org/police-interviews-versus-interrogation-fairbanks-four-case-illustrates-important-distinction>.
- Powell, B., Ron F., and Rebecca, W. (2005). *Investigative Interviewing in Psychology and Law: An Empirical Perspective*. New York: The Guilford Press.
- Rachlew, A. (2017). *From interrogating to interviewing suspects of terror: Towards a new mindset*. Retrieved October 25, 2021. From <https://www.penalreform.org/blog/interrogating-interviewing-suspects-terror-towards-new-mindset>.
- Ray, M. (2022). *Oslo and Utøya attacks of 2011*. Retrieved October 25, 2021. From <https://www.britannica.com/event/Oslo-and-Utoya-attacks-of-2011>.
- Searcy, J., Bartlett, J. and Memon, A. (1999). Age difference in accuracy and choosing in eyewitness identification and face recognition. *Memory & Cognition*. 27(3), 538-552.
- Selby, D. (n.d.). *A Mistaken Identification Sent Him to Prison for 38 Years, But He Never Gave Up Fighting for Freedom*. Retrieved September 21, 2021. From <https://innocenceproject.org/malcolm-alexander-wrongful-conviction-angola>.

ประวัติผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล	ร้อยตำรวจเอกหญิง มัชฌิมา ร่มรุกข์ *
ตำแหน่ง/สถานะ	นักศึกษาปริญญาเอก
ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด	สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	police_matchima@hotmail.com

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)